

дожня виставка творів викладачів кафедри образотворчого мистецтва», на якій експонувався 91 твір викладачів. Уперше для кафедри ця подія відбулася у великій виставковій залі галереї. Творча діяльність викладачів кафедри репрезентована у 90 публікаціях творів.

Отже, викладацька, наукова та художньо-творча діяльність викладачів кафедри образотворчого мистецтва є основою культурно-освітнього простору випускової кафедри, здійснюється на рівні вимог сучасної вищої освіти і дозволяє належним чином здійснювати підготовку фахівців за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Образотворче мистецтво)».

Список використаних джерел

1. Смолинська О. Є. Теоретико-методологічні засади організації культурно-освітнього простору педагогічних університетів України / О. Є. Смолинська // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки. - Дрогобич, 2015. - 599 с.
2. Сухомлинський В. О. Йти вперед! / Василь Олександрович Сухомлинський // Рідна школа. - 2002. - № 5 (868). - С. 11 - 16.
3. Кафедра образотворчого мистецтва / Т. В. Саєнко, А. Є. Чорнощоків, І.М. Мужикова // Факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка [Текст]: [монографія] / редкол. ред.) та ін.; Сулаєва Н. В., Гніздлова О. А., Манжелій Н. М. та ін.; ПНПУ імені В. Г. Короленка. - Полтава: АСМІ, 2018. - 307 с.: іл., портр. - С. 240-271.
4. Ідея Університету: антологія / Упоряд. : М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. - Львів : Літопис, 2002. - 304 с.

Юдіна Н. О., к. психол. н., доцент
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ЕМПАТІЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема емпатії є однією з провідних у сучасній психологічній науці. Дослідниками виділено підходи до феномену емпатії: здатність особистості переключатися з розуміння партнера на прояв власних почуттів, не втрачаючи позитивного ставлення до партнера (Ю. Б. Гіппенрейтер); суто емоційна характеристика особистості (Т. Ліпс); ідентифікація з партнером на когнітивному, афективному або поведінковому рівнях (С. Маркус); поєднання афективно-когнітивного та комунікативного елементів (К. Роджерс). Враховуючи зазначені підходи емпатію можна розглядати як особистісну властивість співчувати, співпереживати, поділяти сильні емоції та почуття іншої людини [5].

Особливими формами емпатії вважаються співпереживання (пережи-

вання емоційних станів інших, через ототожнення з ними) та співчуття (переживання власних емоційних станів в зв'язку з почуттями іншого). Також емпатія може розглядатися як особистісна характеристика та професійна ознака спеціаліста. Під професійною емпатією розуміється не стільки дійсне співпереживання та співчуття, скільки здатність до диференціації переживань та станів іншого, чітка фіксація характеру переживань для здійснення ефективної допомоги [1].

На думку дослідників (О. О. Бодальов, Т. П. Гаврилова, С. Д. Максименко, О. Г. Солодухова, О. Я. Чебикін, Н. В. Чепелева) емпатія є провідною складовою педагогічного спілкування. Педагогічна емпатія у психологічних дослідженнях розглядається як складне особистісне утворення, що забезпечує результативність дій учителя за рахунок позитивного сприймання, розуміння емоцій та прогнозування поведінки учня; як специфічне новоутворення у структурі професійних властивостей педагога, що детермінує ефективність педагогічного спілкування; як соціально-психологічну властивість особистості, яка включає адекватну відповідь на переживання іншого.

О. Г. Коваленко підкреслює, що сучасні підходи до педагогічної діяльності передбачають організацію професійного педагогічного спілкування на основі діалогічності, відкритості, довірливості взаємин вчителя та учнів. Чинниками емпатії можуть виступати: властивості суб'єкта і об'єкта педагогічного спілкування, особливості контексту педагогічної взаємодії, зовнішні характеристики (зовнішній вигляд, статеві-демографічні параметри обох партнерів) та внутрішні особистісні характеристики партнерів (потреба у приналежності, загальний рівень інтелектуального розвитку, настрій, самооцінка, рівень розвитку емпатії). Зовнішніми факторами педагогічної емпатії є просторова близькість між партнерами, доступність та частота спілкування, гармонійність простору спілкування. До внутрішніх факторів педагогічної емпатії належать стиль спілкування, взаємність, очікування позитивних взаємостосунків, особиста гармонія. Також автор наголошує на тому, що важливим механізмом педагогічного спілкування є рефлексія [3].

О. Г. Мирошник вважає, що специфічною особливістю рефлексії вчителя є високий ступінь її децентрації – здатності розуміти явища з позиції іншого. У сферу рефлексії вчителя мають входити: спільний предмет дій вчителя та учня; психологічні особливості учасників взаємодії; усвідомлення власної професійної позиції у взаємодії з учнем; аналіз власної поведінки вчителем за соціальними критеріям, культурними вимогам, моральними цінностями [4].

Останнім часом значно збільшилася кількість досліджень, присвячених аналізу формування та розвитку професійних якостей майбутніх педагогів у напрямі гуманістичної парадигми. Автори підкреслюють, що провідним аспектом професійної підготовки має бути вдосконалення комунікативних якостей майбутніх вчителів, складовою яких є емпатія. А. С. Харченко наголошує, що особливо актуальним виявляється питання формування емпатії майбутніх педагогів як важливого структурного компоненту їх гуманістичної спрямованості. Психологами і педагогами виділяються ряд шляхів формування емпатії у студентів, які навчаються у педагогічному вищій. Наприклад, формування емпатії через вдосконалення навчального процесу та позанавчальної виховної роботи; організація тренінгів професійного

зростання тощо. На думку автора, формування емпатії майбутніх педагогів може здійснюватися в межах різних навчальних дисциплін. Вивчаючи наукові джерела та виконуючи завдання з навчальної дисципліни, студенти ознайомлюються з основними тенденціями у вивченні проблеми емпатії педагога, висловлюють власне бачення щодо її виявлення й оптимізації, що спонукає їх до творчого пошуку й особистісно-професійного самовдосконалення як педагога. Так, на заняттях формуються знання про емпатію як професійно-значущу особистісну якість педагога (поняття, функції, структуру, рівні, види) і вміння вивчати емпатійні здібності. Особливий інтерес у студентів викликає виконання вправ, спрямованих на розвиток емпатії, аналіз педагогічних ситуацій [6].

Дані останніх психологічних досліджень свідчать про те, що педагогічна емпатія є необхідним компонентом успішної професійної кар'єри педагога. Н. О. Гончарова підкреслює, що становлення майбутнього учителя в процесі підготовки у виші включає в себе не тільки набуття певних знань та навичок, а й формування професійно-орієнтованих емпатійних установок, інтересів, ціннісних орієнтацій та спеціальних навичок, необхідних у подальшій роботі. Відбувається також соціалізація майбутнього фахівця, на яку впливають властивості особистості, і тісно пов'язаний з ними характер взаємодії із соціальним середовищем. Автор вважає, що у студентів повинні бути сформовані не тільки професійні знання та вміння, певні особистісні якості, такі як мобільність, готовність до змін, вміння швидко та ефективно адаптуватися до нових умов, а й також розвинуті професійна емпатія, особистісна готовність діяти в умовах ринкової економіки. Означені підходи дозволяють визначати кар'єру майбутніх учителів не тільки як процес цілеспрямованого та послідовного професійного розвитку, зростання авторитету й статусу в соціальній та економічній сферах, а також і як процес побудови цілісного образу себе у якості емпатійного та компетентного професіонала. Дотримання даних положень дозволяє зробити процес становлення кар'єри майбутніх учителів більш рефлексивним, емпатійним, визначити необхідні умови для найбільш успішної її реалізації, здійснювати управління на будь-якому ієрархічному рівні і таким чином стимулювати прагнення студента до особистісного та кар'єрного зростання [2].

Таким чином, педагогічна емпатія є провідною складовою професійної діяльності вчителя, а рівень розвитку емпатії вчителя впливає на прояв співчуття, співпереживання, розуміння та сприяє гармонійному та повноцінному розвитку особистості учня.

Список використаних джерел

1. Василішина Т. В. Емпатійні здібності вчителів / Т. В. Василішина // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. - №4. – С.37-38; - С.35; - С.16-21.
2. Гончарова Н. О. Роль професійної підготовки в проектуванні кар'єри майбутніх учителів / Н.О. Гончарова / Психологія і особистість. – 2016. - № 2 (10). – Ч.1. – С.180 – 188. (180-182).
3. Коваленко О. Г. Міжособистісне спілкування осіб похилого віку : психологічні аспекти : монографія / О. Г. Коваленко. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2015. – 456 с.

4. Мирошник О. Г. Концепції педагогічної рефлексії у психологічних дослідженнях/ О. Г. Мирошник // Психологія і особистість. – 2016. – №2(10). – Частина 1. – С.189-199.
5. Семиченко В.А. Психология эмоций : модульный курс (лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) для преподавателей и студентов / В. А. Семиченко. - К. : Магістр-S, 1999. – 127 с.
6. Харченко А. С. Навчальна дисципліна «Психологія гуманістичної спрямованості викладача вищої школи»: зміст і методичне забезпечення / А. С. Харченко // Психологія і особистість. – 2016. –2 (10) – Ч. 1. – С. 222 – 233.

Яновська Т. А., к. психол. н., доцент
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Естетичне виховання дитини є процесом, який формується під впливом різних життєвих відносин і дій, володіючих естетичними засобами. Молодші школярі, висловлюючи свої естетичні думки про речі і явища, переживають у зв'язку з цим естетичні почуття. Вступаючи у взаємовідносини з оточуючим середовищем, зустрічаючись з явищами життя у загальному і з явищами мистецтва зокрема, дитина під впливом дорослих, розвиває вибрані естетичні погляди. Педагогічно-організований процес естетичної дії на учнів початкової школи є не тільки ознайомленням їх з різними видами і творами мистецтва, а й системою оволодіння прекрасним у мистецтві й дійсності, процес естетично-правильної організації всього дитячого життя. Естетичний розвиток молодшого школяра, який вступив до нового колективу і швидко збагачує себе знаннями і досвідом нових відносин, йде особливо інтенсивно.

Спостереження за поведінкою та діяльністю молодших школярів показує, що їхні естетичні уявлення переплітаються із малюванням і творами декоративно-ужиткового мистецтва. Специфіка уроків образотворчого мистецтва визначає засоби естетичного виховання дітей. Учитель зосереджує їхню увагу на оформленні альбомів. Потрібно вчити учнів з перших кроків правильно розміщувати малюнок на аркуші, акуратно розфарбовувати його, пояснювати, що початий малюнок обов'язково потрібно закінчити. Перераховані вимоги важливо в доступних формах пояснити школярам і домогтися того, щоб вони саме так підходили до оцінювання своїх робіт і робіт товаришів [1, с. 48].

Поступово вимоги до їх робіт повинні зростати. Вчитель підводить дітей до того, щоб вони виконували малюнки не лише гарно, а й індивідуально. Уроки образотворчого мистецтва можна пов'язати з виставками, різни-